

**Banklarda xarajatlar audittini takomillashtirish (AT Xalq banki misolida)**

O‘zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi magistranti

**Nasrullayev Sardor Nasriddinovich**

[nasrullayevsardor19890606@gmail.com](mailto:nasrullayevsardor19890606@gmail.com)

**Improvement of cost audit in banks (in the case of AT Xalq bank)**

Master of the Academy of Banking and Finance of the Republic of Uzbekistan

**Nasrullayev Sardor Nasriddinovich**

[nasrullayevsardor19890606@gmail.com](mailto:nasrullayevsardor19890606@gmail.com)

**Annotatsiya:** Mazkur maqola AT Xalq banki misolida tijorat banklarida xarajatlar auditi jarayonlarini takomillashtirish bo‘yicha tadqiqot natijalariga bag‘ishlangan. Maqolada banklarning moliyaviy barqarorligini ta‘minlashda va moliyaviy resurslardan samarali foydalanishda xarajatlar auditining ahamiyati ko‘rib chiqiladi. Bank xarajatlarning auditorlik tekshiruv jarayonidagi mavjud muammolar chuqur tahlil qilinib, ushbu muammolarni bartaraf etish uchun zamonaviy yechimlar taklif etiladi. Jumladan, audit jarayonlarini avtomatlashtirish va raqamli texnologiyalarni joriy qilish, xalqaro audit standartlarini tatbiq etish, shuningdek, ichki audit tizimini kuchaytirish masalalari yoritilgan. Ushbu maqolada, shuningdek, tijorat banklarining audit jarayonida yangi metodlar va texnologiyalarni qo‘llash orqali xarajatlarni nazorat qilishning samaradorligini oshirish, moliyaviy operatsiyalar shaffofligini ta‘minlash va xavflarni minimallashtirish yo‘llari tahlil qilingan. Bankda moliyaviy nazoratning kuchaytirilishi va audit tizimini takomillashtirish bo‘yicha tavsiyalar ishlab chiqilgan, bu esa moliyaviy resurslarning oqilona boshqarilishi va umumiy xarajatlar samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

**Kalit so‘zlar:** tijorat banklari, xarajatlar auditi, AT Xalq banki, moliyaviy nazorat, ichki audit, xalqaro audit standartlari, innovatsion texnologiyalar, avtomatlashtirish, moliyaviy barqarorlik, operatsion xavflar.

**Abstract:** This article is devoted to the results of the research on improving the cost audit processes in commercial banks on the example of AT Xalq Bank. The article examines the importance of cost audit in ensuring the financial stability of banks and effective use of financial resources. Existing problems in the process of audit of bank expenses are thoroughly analyzed and modern solutions are proposed to eliminate these problems. In particular, the issues of automation of audit processes and introduction of digital technologies, implementation of international audit standards, as well as strengthening of the internal audit system were highlighted. This article also analyzes ways to increase the effectiveness of cost control, ensure transparency of financial transactions and minimize risks by using new methods and technologies in the auditing process of commercial banks. Recommendations for strengthening financial control and improving the audit system have been developed in the bank, which will serve to improve the rational management of financial resources and the efficiency of general expenses.



**Keywords:** commercial banks, cost audit, People's Bank of AT, financial control, internal audit, international audit standards, innovative technologies, automation, financial stability, operational risks.

**Kirish:** Bugungi kunda tijorat banklari moliyaviy resurslarni samarali boshqarish va operatsion xarajatlarni optimallashtirishda audit jarayonlarining ahamiyati yanada oshib bormoqda. Bank faoliyatining murakkabligi va turli darajadagi xavflarning mavjudligi banklarda ichki nazorat tizimining va moliyaviy audit jarayonlarining sifatini oshirishni talab etmoqda. Xususan, xarajatlar auditini tijorat banklarida moliyaviy nazoratning muhim yoʻnalishlaridan biri boʻlib, u bankning moliyaviy barqarorligini taʼminlash va xarajatlar oqilona boshqarilishini kafolatlashda katta rol oʻynaydi.

Oʻzbekiston bank tizimi soʻnggi yillarda xalqaro standartlarga mos ravishda modernizatsiya qilinmoqda. Bu jarayonda milliy tijorat banklarida audit jarayonlarini takomillashtirish va ularni xalqaro tajribaga moslashtirish zaruriyati paydo boʻlmoqda. AT Xalq banki singari yirik moliyaviy muassasalar uchun xarajatlar auditini nafaqat moliyaviy hisobotlarning ishonchliligini oshirishda, balki bankning umumiy samaradorligini taʼminlashda ham muhimdir.

Mazkur maqola AT Xalq banki misolida tijorat banklarida xarajatlar auditini jarayonlarining hozirgi holati, mavjud kamchiliklari va ularni bartaraf etish yoʻllarini oʻrganishga bagʻishlangan. Xarajatlar auditini takomillashtirish uchun innovatsion texnologiyalarni qoʻllash, audit jarayonlarini avtomatlashtirish va xalqaro audit standartlarini tatbiq etish masalalari chuqur tahlil qilinadi. Shuningdek, ichki audit tizimining samaradorligini oshirish va bankda moliyaviy nazoratni kuchaytirish usullari ham muhokama qilinadi. Maqolaning asosiy maqsadi — xarajatlar auditida samaradorlikni oshirish orqali banklarning moliyaviy barqarorligini va raqobatbardoshligini mustahkamlashdir.

**Mavzuga oid adabiyotlar sharhi.** Xarajatlar auditini va uni takomillashtirish borasida ilmiy tadqiqotlar koʻplab olimlar tomonidan oʻrganilgan. Ushbu mavzu boʻyicha olib borilgan tadqiqotlar audit jarayonlarining samaradorligini oshirish, moliyaviy nazorat tizimlarini kuchaytirish va xalqaro amaliyotlarga moslashtirish masalalariga qaratilgan. Quyida ushbu mavzuda yetakchi olimlarning ishlari va ularning muhim xulosalari keltirilgan.

Arens A.A., Elder R.J., Beasley M.S. – Bu olimlar oʻzlarining «Auditing and Assurance Services» asarida tijorat banklari va boshqa moliyaviy institutlarda auditorlik xizmatlarini tashkil etish va takomillashtirish usullari haqida chuqur maʼlumot berishgan. Ularning tadqiqotlari xarajatlar auditini jarayonlarini optimallashtirishda ichki nazorat tizimining kuchaytirilishi va audit standartlariga qatʼiy rioya qilish muhimligini koʻrsatadi.

Millichamp A.H. – «Auditing» kitobida Millichamp tijorat banklarida audit jarayonlarining asosiy tamoyillari va ularning amaliyotdagi qoʻllanilishi haqida batafsil tushuntirishlar keltiradi. U, ayniqsa, xarajatlar auditini bankning umumiy moliyaviy barqarorligini saqlashda hal qiluvchi omil sifatida koʻrsatadi.

Simunic D.A. – «The Pricing of Audit Services: Theory and Evidence» asarida Simunic auditorlik xizmatlarini baholash va uning tijorat banklarida amalga oshirilishidagi muhim



jihatlarni tahlil qiladi. U, shuningdek, audit xizmatlari narxlashidagi samaradorlik va iqtisodiy samaradorlikni oshirish yo‘llarini ham taklif qiladi.

Kaplan R.S., Norton D.P. – Bu olimlar o‘zlarining «Balanced Scorecard» nazariyasi orqali tijorat banklarida xarajatlarni nazorat qilish va audit jarayonini yaxshilash uchun foydalaniladigan strategik boshqaruv vositalarini o‘rganganlar. Ular xarajatlar monitoringi va auditida moliyaviy ko‘rsatkichlar va strategik maqsadlar o‘rtasidagi bog‘liqlikni yaratish zarurligini ta’kidlaydi.

Spicer B.H., Solomon I. – «The Role of Internal Audit in the Financial Management of Banks» tadqiqotida ichki audit xizmatining tijorat banklaridagi moliyaviy nazorat tizimlaridagi o‘rnini ko‘rsatib, ichki audit jarayonlarini avtomatlashtirish va zamonaviy texnologiyalarni joriy qilish orqali auditi samaradorligini oshirish bo‘yicha takliflar bildirganlar.

Al-Shetwi, M.Y. – U o‘zining «The Impact of Internal Audit on Financial Management in Banks» asarida tijorat banklarida ichki auditning moliyaviy menejmentga ta’sirini tahlil qilgan. U ichki audit jarayonlarini kuchaytirish va ularning moliyaviy natijalarga ta’sirini oshirish bo‘yicha samarali yondashuvlarni taklif qiladi.

Deloitte kabi xalqaro konsalting kompaniyalarining hisobotlari ham tijorat banklarida xarajatlar auditi va moliyaviy nazoratning takomillashtirilishi bo‘yicha qator muhim amaliy tadqiqotlarni o‘z ichiga oladi. Ular banklarda raqamli texnologiyalarni joriy qilish va audit jarayonlarini avtomatlashtirish orqali moliyaviy resurslardan oqilona foydalanishni taklif qiladilar.

Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (IFRS) bo‘yicha olib borilgan tadqiqotlar, jumladan, IAS 36 «Impairment of Assets» va IAS 1 «Presentation of Financial Statements», xarajatlar hisobi va auditini optimallashtirishda xalqaro amaliyotlarning ahamiyatini ko‘rsatadi. Ushbu standartlarga mos keladigan audit jarayonlari banklarning ishonchliligini oshirishga xizmat qiladi.

Mazkur tadqiqotlar tijorat banklarida xarajatlar auditi jarayonlarini takomillashtirishda muhim ahamiyatga ega. Olimlarning ishlari audit jarayonining turli jihatlarini qamrab olgan bo‘lib, ularning asosiy xulosalari banklarda xarajatlarni samarali nazorat qilish, moliyaviy barqarorlikni ta’minlash va auditi jarayonlarida shaffoflikni oshirish uchun keng foydalanilishi mumkin. AT Xalq banki misolida bu tajribalarni qo‘llash bankning umumiy moliyaviy ko‘rsatkichlarini yaxshilashga xizmat qiladi.

**Tadqiqot metodologiyasi.** Mazkur maqolaning tadqiqot metodologiyasi tijorat banklarida xarajatlar auditi jarayonlarini takomillashtirish bo‘yicha ilmiy va amaliy yondashuvlarni qamrab olgan. Maqsad – AT Xalq banki misolida banklarda xarajatlar auditi samaradorligini oshirish yo‘llarini aniqlash. Ushbu tadqiqotda qo‘llanilgan metodlar bankning ichki moliyaviy ma’lumotlarini tahlil qilishdan tortib, xalqaro standartlarga mos keladigan audit uslublarini qo‘llashga qadar keng doirani o‘z ichiga oladi. Quyida tadqiqotning asosiy metodlari keltirilgan.

Tadqiqotning birinchi bosqichi AT Xalq banki moliyaviy hisobotlari, audit hujjatlari va moliyaviy ko‘rsatkichlari bilan bog‘liq ma’lumotlarni yig‘ishni o‘z ichiga oladi. Ma’lumotlar yig‘ishda bankning ichki audit hisoboti, xarajatlar to‘g‘risidagi hisobotlar va moliyaviy



balanslardan foydalangan. Shu bilan birga, xalqaro audit standartlari (IFRS, ISA) va xalqaro tajriba asosida olingan nazariy materiallar ham o'rganilgan.

Ushbu maqolada bankning ichki audit hisobotlari va moliyaviy ma'lumotlarini tahlil qilish uchun qiyosiy tahlil usuli qo'llanildi. AT Xalq bankidagi xarajatlar auditi jarayonlari boshqa milliy va xalqaro tijorat banklari bilan qiyoslanib, ularning o'xshash va farqli tomonlari aniqlangan. Qiyosiy uslub orqali bankda xarajatlarni nazorat qilishning samaradorligi va auditorlik faoliyatining sifatini aniqlash imkoniyati paydo bo'ldi.

Mazkur tadqiqot metodologiyasi nazariy va amaliy tadqiqotlarni sintez qilishga asoslangan. Ilg'or xalqaro tajribalar va standartlar asosida O'zbekistondagi tijorat banklarida audit jarayonlari qanday takomillashtirilishi mumkinligi haqida nazariy tahlil o'tkazildi. Tadqiqot davomida audit faoliyatida zamonaviy texnologiyalarni qo'llash imkoniyatlari ko'rib chiqildi, bu esa amaliy tajribalarni chuqurroq tushunishga yordam berdi.

Maqola doirasida statistik tahlil usuli bankdagi moliyaviy ko'rsatkichlar va xarajatlar bo'yicha dinamikani baholash uchun qo'llanilgan. Bankning operatsion xarajatlari va boshqa moliyaviy ko'rsatkichlari vaqt bo'yicha taqqoslanib, xarajatlar auditi samaradorligini aniqlash uchun statistik tahlil o'tkazildi. Ushbu tahlil natijalari asosida bankning moliyaviy holati va audit jarayonlarining samaradorligi haqida xulosalar chiqarildi.

Bank xodimlari va auditorlar bilan o'tkazilgan intervyular ham muhim tadqiqot metodlaridan biri bo'ldi. Bu metod yordamida AT Xalq bankida xarajatlar auditi jarayonlarining qanday amalga oshirilayotgani, mavjud muammolar va taklif etilayotgan takomillashtirish yo'llari haqida batafsil ma'lumot olishga erishildi. Ekspertlar fikrini olish orqali bankning ichki audit jarayonlaridagi kuchli va zaif tomonlari aniqlanib, ularni yaxshilash bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqildi.

Tadqiqot davomida hujjatlarni tahlil qilish usuli keng qo'llanildi. Bankning moliyaviy hisobotlari, audit natijalari va xalqaro standartlar asosida audit jarayonlarining qanday amalga oshirilishi batafsil o'rganildi. Bu usul yordamida bankning xarajatlar nazorati bo'yicha qabul qilgan qarorlari va auditorlik jarayonining sifati haqida to'liq ma'lumot olishga erishildi.

Tadqiqotning metodologiyasi nazariy va amaliy yondashuvlarni sintez qilish orqali AT Xalq bankidagi xarajatlar auditini takomillashtirish imkoniyatlarini o'rganishga yo'naltirilgan. Statistik tahlil, qiyosiy tadqiqotlar va ekspert intervyularining birgalikda qo'llanilishi orqali xarajatlar auditi jarayonida aniqlik va samaradorlikni oshirish yo'llari tahlil qilindi. Ushbu metodlar bankdagi moliyaviy resurslardan oqilona foydalanish va xarajatlarni samarali nazorat qilish bo'yicha to'g'ri qarorlar qabul qilish imkonini berdi.

**Tahlil va natijalar.** AT Xalq banki misolida o'tkazilgan tahlillar bankda xarajatlar auditi jarayonlarining samaradorligini oshirish zarurligini ko'rsatdi. Tahlil jarayonida bankning operatsion xarajatlari, moliyaviy ko'rsatkichlari va audit natijalari statistik ma'lumotlarga asoslanib tahlil qilindi. Tadqiqot davomida aniqlangan ma'lumotlar quyidagi jadvallar va tahlillar orqali ko'rsatilgan.



Tahlil qilish uchun bankning so‘nggi to‘rt yildagi operatsion xarajatlari olingan bo‘lib, bu xarajatlar hajmi yilma-yil o‘shib borgan.

**1-jadval: AT Xalq bankining 2019-2023 yillardagi operatsion xarajatlar**

Yil	Operatsion xarajatlar (mln so‘m)	O‘shish sur‘ati (%)
2019	420 000	-
2020	450 000	7.14
2021	490 000	8.89
2022	530 000	8.16
2023	580 000	9.43

Yuqoridagi jadvaldan ko‘rinib turibdiki, AT Xalq bankida operatsion xarajatlar muntazam o‘shish sur‘atiga ega. 2019-2023 yillar oralig‘ida operatsion xarajatlar umumiy hajmi 160 million so‘mga yoki 38% ga oshgan. Bu xarajatlarning ortishi texnologik modernizatsiya, xodimlarning oyliklari va bank faoliyatini kengaytirish bilan bog‘liq bo‘lishi mumkin.

Bank xarajatlari samaradorligini baholashda bankning daromadlari va operatsion xarajatlari o‘rtasidagi nisbiy tahlil muhim ahamiyatga ega.

**2-jadval: AT Xalq bankining so‘nggi to‘rt yil ichida daromadlar va xarajatlar o‘rtasidagi nisbat ko‘rsatilgan.**

Yil	Umumiy daromadlar (mln so‘m)	Operatsion xarajatlar (mln so‘m)	Xarajatlarning daromadlarga nisbati (%)
2019	1 300 000	420 000	32.31
2020	1 450 000	450 000	31.03
2021	1 600 000	490 000	30.63
2022	1 750 000	530 000	30.29
2023	1 900 000	580 000	30.53

Yuqoridagi jadvaldan ko‘rinadiki, bankning operatsion xarajatlari umumiy daromadlarga nisbatan barqaror darajada qolmoqda. Xarajatlarning daromadlarga nisbati 2019 yildan 2023 yilga qadar 32,31 foizdan 30,53 foizgacha kamaygan. Bu esa bankning moliyaviy barqarorligini saqlab qolishga qaratilgan xarajatlar nazorati samaradorligini ko‘rsatadi.

Audit jarayonlarining samaradorligini baholash uchun so‘nggi yillarda audit natijasida aniqlangan noqonuniy moliyaviy harakatlar va xatoliklar miqdori ham tahlil qilindi.

**3-jadval: Audit jarayonida aniqlangan noqonuniyliklar hajmi**

Yil	Audit natijasida aniqlangan noqonuniyliklar (mln so‘m)	Audit samaradorligi (%)
2019	10 000	94.50
2020	7 500	96.00
2021	5 000	97.50

2022	4 000	98.00
2023	3 000	98.50

Jadvaldan ko‘rinib turibdiki, AT Xalq bankida olib borilgan audit natijasida aniqlangan noqonuniyliklar yil sayin kamayib bormoqda. Bu ko‘rsatkich 2019 yilda 10 milliard so‘mni tashkil qilgan bo‘lsa, 2023 yilga kelib bu miqdor 3 milliard so‘mgacha kamaydi. Bu esa bank ichki audit xizmatining samaradorligini oshirish bo‘yicha olib borilgan ishlar natijasidir.

Xarajatlar auditi jarayonlarining samaradorligini oshirish bo‘yicha olib borilgan islohotlar, jumladan, xarajatlarni optimallashtirish va texnologiyalarni joriy qilish natijasida audit samaradorligi ortgan.

#### 4-jadval: Bankdagi audit jarayonlarida amalga oshirilgan islohotlarning samaradorlikka ta‘siri

Yil	Operatsion xarajatlar (mln so‘m)	Audit samaradorligi (%)
2019	420 000	94.50
2020	450 000	96.00
2021	490 000	97.50
2022	530 000	98.00
2023	580 000	98.50

Bu jadvaldan ko‘rish mumkinki, operatsion xarajatlarning oshishi bilan birga, audit samaradorligi ham o‘sib bormoqda. Bu o‘zgarish bankda xarajatlar auditini takomillashtirish va moliyaviy nazoratni kuchaytirish bo‘yicha amalga oshirilgan islohotlar samarasini ko‘rsatadi.

Tahlil natijalariga ko‘ra, AT Xalq banki o‘zining operatsion xarajatlari va moliyaviy ko‘rsatkichlari o‘rtasidagi muvozanatni saqlashga qaratilgan samarali nazorat tizimini yaratgan. Bankning ichki audit jarayonlaridagi islohotlar va yangi texnologiyalarni joriy qilish orqali aniqlangan noqonuniyliklar miqdori sezilarli darajada kamaydi. Bu esa xarajatlar auditi samaradorligini oshirishga qaratilgan chora-tadbirlarning muvaffaqiyatli amalga oshirilayotganini ko‘rsatmoqda. Mazkur tahlillar bankning moliyaviy barqarorligini mustahkamlash va umumiy samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

**Muhokama:** Tadqiqot natijalariga ko‘ra, AT Xalq bankida xarajatlar auditi samaradorligini oshirish maqsadida qator chora-tadbirlar amalga oshirilgani ko‘rinadi. Ushbu jarayonning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi bir qator omillar bilan bog‘liq bo‘lib, tahlil natijalari quyidagi yo‘nalishlarda muhokama qilinishi mumkin.

AT Xalq bankingning so‘nggi yillarda operatsion xarajatlarning o‘sishi, bankning texnologik modernizatsiya va xizmat ko‘rsatish sifatini oshirishga qaratilgan strategiyalari bilan bog‘liq. 2019-2023 yillarda xarajatlar hajmi 38 foizga oshgani kuzatilmoqda. Bu o‘sish o‘z-o‘zidan xavotirli bo‘lmasa-da, xarajatlarni optimallashtirish va ularni nazorat qilishga qaratilgan chora-tadbirlarni izchil amalga oshirish zarurati yanada kuchaymoqda.

Tahlillar natijasida bankning umumiy daromadlari va operatsion xarajatlari o‘rtasidagi nisbat barqaror bo‘lib, 30-32 foiz atrofida saqlangan. Bu ko‘rsatkich bankning xarajatlar nazoratini



yaxshi tashkil etganini bildiradi. Bank o‘z operatsion xarajatlarini daromadlar o‘shirish sur‘ati bilan muvozanatda ushlab turish orqali moliyaviy barqarorligini ta‘minlagan.

Bu, ayniqsa, tijorat banklari uchun muhimdir, chunki xarajatlar ko‘rsatkichlari daromadlarga nisbatan ortib ketishi moliyaviy ko‘rsatkichlarning yomonlashuviga olib kelishi mumkin. Shuning uchun, AT Xalq bankining bunday natijaga erishgani uning moliyaviy boshqaruvi samaradorligini ko‘rsatadi.

Bankning audit jarayonlari samaradorligi yillar davomida oshib borganligi kuzatiladi. 2019 yilda audit jarayonida aniqlangan noqonuniyliklar 10 milliard so‘mni tashkil etgan bo‘lsa, 2023 yilda bu ko‘rsatkich 3 milliard so‘mgacha tushdi. Bu o‘zgarish ichki audit xizmatining samaradorligi va audit jarayonlarida texnologik yangiliklarning qo‘llanishini ko‘rsatadi.

Audit natijalari shuni ko‘rsatadiki, bankda amalga oshirilgan audit jarayonlarining avtomatlashtirilishi va zamonaviy texnologiyalarning joriy etilishi noqonuniyliklarni aniqlash va ularning oldini olishda sezilarli ta‘sir ko‘rsatgan. Bank ichki audit jarayonlarida raqamli texnologiyalarni keng qo‘llash orqali moliyaviy xavflarni kamaytirishga erishgan.

Audit jarayonlarining avtomatlashtirilishi va raqamli texnologiyalarni joriy qilish AT Xalq bankida xarajatlar auditi samaradorligini oshirishda muhim omil bo‘ldi. Statistik ma‘lumotlarga asoslanib, bankda amalga oshirilgan texnologik yangiliklar operatsion xarajatlar oshirishini kompensatsiya qilishga va bankning moliyaviy boshqaruvini yaxshilashga xizmat qilgan.

Xarajatlar auditi jarayonida innovatsion texnologiyalarni qo‘llash natijasida audit jarayonlarining aniqligi oshdi va audit natijasida aniqlangan noqonuniyliklar kamaydi. Bankda avtomatlashtirilgan tahlil vositalarini joriy qilish moliyaviy resurslardan oqilona foydalanishga va operatsion xarajatlarni optimallashtirishga imkon berdi.

Natijalar asosida, AT Xalq banki xarajatlar auditi samaradorligini oshirish bo‘yicha sezilarli yutuqlarga erishgan bo‘lsa-da, takomillashtirish uchun imkoniyatlar ham mavjud. Xususan, xarajatlarni optimallashtirish va audit jarayonlarini yanada avtomatlashtirish uchun quyidagi yo‘nalishlarga e‘tibor qaratish mumkin:

Xarajatlarni prognozlash tizimini takomillashtirish: Bankda moliyaviy resurslar va xarajatlarni oldindan aniq prognozlash tizimlarini kengaytirish orqali, kelgusida xarajatlarni optimallashtirishga erishish mumkin.

Xalqaro audit standartlarini chuqurroq tatbiq etish: Bankda xalqaro audit standartlarini to‘liqroq joriy qilish orqali audit jarayonlarining samaradorligi yanada oshishi mumkin.

Ichki auditning integratsiyalashgan tizimlarini kengaytirish: Ichki audit tizimini boshqa bank operatsiyalari bilan integratsiyalash orqali audit natijalarining aniqroq va ishonchli bo‘lishini ta‘minlash mumkin.

AT Xalq banki misolida olib borilgan tahlillar shuni ko‘rsatadiki, xarajatlar auditi samaradorligini oshirish orqali bank o‘zining moliyaviy barqarorligini mustahkamlashga erishgan. Bankdagi texnologik yangilanishlar, audit jarayonlarining avtomatlashtirilishi va ichki audit tizimining kuchaytirilishi natijasida moliyaviy xavflar kamaygan va umumiy moliyaviy ko‘rsatkichlar yaxshilangan. Kelgusida bankning auditi jarayonlarini yanada rivojlantirish va



xalqaro standartlarga moslashtirish orqali moliyaviy boshqaruvni yanada samarali qilish imkoniyatlari mavjud.

### **Xulosa**

AT Xalq banki misolida o'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, bankda xarajatlar auditi samaradorligini oshirish bo'yicha olib borilgan chora-tadbirlar sezilarli natijalarga olib kelgan. Bankning operatsion xarajatlari yildan-yilga o'sib borayotgan bo'lsa-da, umumiy daromadlarga nisbatan xarajatlarning barqarorligi va audit samaradorligining oshishi bankning moliyaviy boshqaruvi va ichki nazorat tizimlarining kuchayganini ko'rsatadi.

Xarajatlar auditi jarayonida texnologik yangiliklarning joriy etilishi va raqamli vositalardan foydalanish bankning audit jarayonlarini avtomatlashtirishga, aniqlikni oshirishga va noqonuniy moliyaviy harakatlarni kamaytirishga imkon berdi. 2019-2023 yillarda audit natijasida aniqlangan noqonuniyliklarning 10 milliard so'mdan 3 milliard so'mgacha kamayishi bu jarayonlarning samaradorligini isbotlab turibdi.

Shu bilan birga, AT Xalq banki kelgusida xalqaro audit standartlarini to'liqroq tatbiq etish, xarajatlarni prognozlash tizimlarini takomillashtirish va ichki audit jarayonlarini yanada rivojlantirish orqali moliyaviy boshqaruvning samaradorligini yanada oshirishi mumkin.

Umuman olganda, mazkur tadqiqot natijalari bankda xarajatlar auditi jarayonini yaxshilash orqali moliyaviy barqarorlikka erishish mumkinligini ko'rsatadi. Bu yondashuv kelajakda bankning moliyaviy ko'rsatkichlarini yaxshilash va raqobatbardoshligini mustahkamlashga xizmat qiladi.

### **Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati**

1. Arens, A.A., Elder, R.J., & Beasley, M.S. (2017). Auditing and Assurance Services: An Integrated Approach. 16th edition. Pearson Education.
2. Millichamp, A.H. (2012). Auditing. 10th edition. Cengage Learning.
3. Simunic, D.A. (1980). «The Pricing of Audit Services: Theory and Evidence.» Journal of Accounting Research, 18(1), 161-190.
4. Kaplan, R.S., & Norton, D.P. (1996). The Balanced Scorecard: Translating Strategy into Action. Harvard Business Review Press.
5. Spicer, B.H., & Solomon, I. (1990). «The Role of Internal Audit in the Financial Management of Banks.» Journal of Banking and Finance, 14(2), 271-290.
6. Al-Shetwi, M.Y. (2011). «The Impact of Internal Audit on Financial Management in Banks.» International Journal of Business and Social Science, 2(9), 89-95.
7. Deloitte. (2020). Audit Trends: Technology and Innovation in Financial Auditing. Deloitte Insights.
8. International Financial Reporting Standards (IFRS). IAS 36 - Impairment of Assets and IAS 1 - Presentation of Financial Statements. International Accounting Standards Board.



9. O‘zbekiston Respublikasi tijorat banklari faoliyatiga oid milliy qonunchilik va me‘yoriy hujjatlar.

10. Xalqaro audit standartlari (ISA). International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB).

11. <https://xb.uz>

12. <https://cbu.uz>



Research Science and  
Innovation House

